

TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Kushnir L.V. / Кушнір Л. В.

Senior Lecturer / старший викладач.

ORCID: 0000-0002-2568-3827

Gurkina T. Y. / Гуркіна Т. Ю.

Senior Lecturer / старший викладач.

ORCID: 0000-0003-0074-9022

*Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture,
Dnipro, Cherneshevskoho, 24 – A, 49600
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури,
Дніпро, Чернишевського, 24-А, 49600*

Анотація. У статті розглядаються питання щодо викладання української мови для іноземних громадян, розкриваються принципи та методи навчання українській мові, розкривається процес взаємодії викладача і студентів під час навчання, розповідається про етапи засвоєння лексичних знань, освітлюються питання щодо розрізнення рецептивних та репродуктивних лексичних навичок.

Ключові слова: мовна освіта, принципи та методи навчання, іншомовна лексична компетенція, лексичні знання.

Вступ.

Сьогодні мовна освіта у контексті надання освітніх послуг пов'язана з проблемою різниці реалізації підготовки з іноземних мов носіїв та неносіїв мови. Стратегії мовної поведінки, різниця у дидактичному підході, роль у формуванні міжкультурної комунікативної компетенції носіїв і неносіїв мови з точки зору викладачів аналізується крізь призму очікувань і переваг зацікавлених осіб. Методика викладання іноземної мови тісно пов'язана різними науками: педагогікою, психологією, фізіологією, лінгвістикою тощо. Викладання іноземної мови ґрунтується на принципах дидактики. Педагогічна дидактика – це розділ педагогіки освіти, яка розкриває теоретичну освіту і навчання взагалі. Таким чином, можна рахувати, що викладання іноземної мови для студентів у вищих навчальних закладах спрямовано на пошук оптимальних методів передачі знань, здобуття нових вмій і навичок.

Основна частина

В процесі навчання іноземним мовам принципи навчання мають різний характер: деякі визначають весь процес навчання, деякі надають перевагу конкретному виду навчання мовленнєвої діяльності, інші зосереджуються тільки на специфічній галузі навчання мови. Задача викладача шукати оптимальні методи передачі знань студентам з найкращою якістю сприймання інформації. Зараз швидко розвивається процес цифрового навчання. Поява освітнього середовища створила умови для підвищення якості та розширення можливостей освіти, кардинально змінився доступ до знань – він став більш гнучким та мобільним. Ці обставини впливають на роботу як викладачів-носіїв мови (Native Speakers), так і неносіїв мови (Non-native Speakers), чия рідна мова

не є українською. Вивчення української мови іноземними студентами у вищих навчальних базуються на методиках викладання найважливіших компонентів мовленнєвої діяльності. Згідно Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», розділ V, стаття 21 «Державна мова у сфері освіти» пункт 2. Заклади освіти забезпечують обов'язкове вивчення державної мови, зокрема заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, в обсязі, що дає змогу провадити професійну діяльність у вибраній галузі з використанням державної мови. Українська мова для іноземних студентів українських вищих навчальних закладів є мовою навчання. Рівень володіння мовою має основоположну роль у процесі отримання освіти іноземними громадянами в Україні. Більшість викладачів української мови для іноземних громадян у вищих навчальних закладах є носіями мови, які ставлять за мету розвивати здатність студентів продуктивно діяти в різних, у тому числі професійних ситуаціях. Серед методів навчання українській мові як іноземній домінують комунікативний та контентно-мовний методи інтегрованого навчання. мова засвоюється в контексті та контенті певної тематики, а організаторами спілкування є викладачі української мови. У процесі вивчення української мови як іноземної за комунікативним підходом значну роль відіграє особистість викладача, який має наявність певних комунікативних якостей: здатність створити невимушену атмосферу, в якій учасники начального процесу позбавляються страху зробити мовленнєву помилку і позбавляються своєї сором'язливості через неправильну вимову.

Коли іноземний студент вивчає українську мову як іноземну у вищих навчальних закладах, він повинен засвоїти не лише відому кількість слів. Головна ціль оволодіння іноземної мови - це формування іншомовної лексичної компетенції, яка є важливою рацією оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією. Лексична компетенція з одного боку - це здатність людини оформити свої висловлювання та вирази; а з другого – розуміти мову інших, а для цього необхідні належні навички необхідних знань та лексична усвідомленість.

Іншомовна лексична компетентність – це здатність розуміти та використовувати лексичний матеріал у всіх видах мовленнєвої діяльності у різних комунікативних ситуаціях. Проблема навчання іншомовної лексики залишається актуальною для студентів, які приїжджають вчитися в іншу країну і не володіють мовою.

Лексика в системі мовних засобів є одним з найважливіших компонентів мовленнєвої діяльності. Лексика – це словесна база, яка допомагає студентам надалі швидко спілкуватися українською мовою. Лексика складається із слів. Одиницею навчання лексичного матеріалу є лексична одиниця.

Лексичні знання включають: знання про звукову форму лексичної одиниці, необхідні для її правильної вимови та розпізнавання і розрізнення на слух; знання про графічну форму, правила орфографії, необхідні для правильного написання лексичної одиниці та розпізнавання і розуміння її при читанні; знання з граматики, необхідні для утворення слівосформ; знання семантики

слів, необхідних для утворення вільних словосполучень. Лексична компетенція складається з лексичних навичок, знання і загального мовного збагнення або природних задатків та їх використання в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Мовленнєві лексичні навички складають усі види мовленнєвої діяльності. Одиниця навчання лексичного матеріалу - це лексична одиниця. Різновидами лексичної одиниці є слово, ціле словосполучення, «готове речення». Згодом потрібно робити лексичні навички читання, аудіювання, говоріння та письма.

Розрізняють рецептивні та репродуктивні лексичні навички. Рецептивні навички – це навички розуміння та сприймання лексичної одиниці в писемному та усному мовленні. Наприклад: обґрунтована здогадка про значення лексичної одиниці; співзв'язок лексичної одиниці з належним явищем, об'єктом; з'ясування, впізнавання та диференціація усної і письмової форм лексичної одиниці.

Під репродуктивними навичками використання лексичної одиниці в усному чи писемному мовленні розуміють вибір відповідного стилю (офіційний чи неофіційний); виклик лексичної одиниці із довготривалої пам'яті; відтворення лексичної одиниці у зовнішньому мовленні; швидка комбінація лексичної одиниці з іншими словами. Коли студент усвідомлює лексичну систему української мови, її поняття, може користуватися нею, у нього формуються вже лексичні знання. До лексичних знань відносять знання: усної і письмової форм слова; основних понять, пов'язаних зі структурою слова: корінь, префікс, суфікс; їх семантики; правил словотвору; здатності слова мати антоніми, синоніми, омоніми, пароніми; синтаксичної і лексичної сполучувальної цінності слова; розуміння схожості або розбіжності у словниках рідної та іноземної мов.

Лексика вивчається не для того, щоб її просто знати, а для того, щоб спілкуватися, вміти поставити запитання та відповісти на нього, користуючись нею у взаємозв'язку з іншими засобами: фонетичними, граматичними та синтаксичними. Загальна мовна усвідомленість – є останнім компонентом лексичної компетенції. Тет вже відбувається взаємодія лексики, фонетики і граматики у мовленні. Студент може робити самостійно контроль під час використання слів у процесі спілкування. У нього спостерігається лінгвістична спостережливість. Цілі формування лексичної компетенції конкретизуються у Навчальній програмі з відібраними темами і сферами спілкування.

Коли відбувається ознайомлення з новими лексичними одиницями, потрібно розкрити насамперед їх значення, зробити семантизацію. Способи семантизації поділяють на перекладні та безперекладні. До безперекладних підходять: мовна семантизація, наочна семантизація (у вигляді демонстрації малюнків, предметів, діапозитивов, картин, жестів, рухів). Наочність може бути зображальною та предметною. Перекладні способи розкриття значень іншомовним лексичних одиниць включають: однослівний переклад, багатослівний переклад, позафразовий переклад, тлумачення, визначення.

У перші місяці навчання студенту-іноземцю важливо сформувані базові лексичні навички, необхідні для подальшого розвитку іншомовної комунікативної компетенції на відділенні та подальшого навчання на старших

курсах за спеціальністю. На цьому ступені студенти здійснюють формування рецептивних і репродуктивних навичок у межах визначених сфер і ситуацій відповідно особливостей їхніх інтересів, на базі використання мовленнєвих зразків. Щоб досягнути цю мету використовується зображальна і предметна наочність, хорова робота, письмові вправи, робота в парах. Лексичні одиниці вивчаються у межах тем: знайомство; моя родина; робочий день; відпочинок і дозвілля; портрет людини (зовнішність); професії та національності; погода; свята і традиції країни; місто, транспорт (види транспорту); помешкання (дім, квартира); покупки у супермаркеті та на базарі; покупки одягу та взуття.

На другому етапі навчання зростає обсяг лексики. Особистісна, публічна та освітня сфери спілкування залишаються, як і на першому етапі. Розширюється тематика ситуативного спілкування за темами: подорож; у лікарні (відвідування лікаря; симптоми захворювань, медичні заклади, медичні працівники, лікарські засоби); у ресторані та кафе; навчання у вищому навчальному закладі; риси характеру; гроші; види спорту; Україна (географічне положення, населення, кухня, клімат, релігія); кухонні прилади; автобіографія; засоби масової інформації (преса, рубрики, телебачення, радіо). Тематика охоплює різноманітні галузі повсякденного життя; серед яких і є об'єкти з інших навчальних предметів майбутніх професій (лексичний технічний професійний мінімум).

До дійсних обставин спілкування передбачають: використання мовленнєвих ситуацій, самостійна робота студентів, ускладнення видів навчальної діяльності. Потрібно відзначити необхідність, що викладач має забезпечити систематичне повторення раніше вивчених лексичних одиниць за все навчання.

Відомо, що студенти неоднаково швидко запам'ятовують нові слова. Вирішити таку проблему допоможе прийом „активної асистенції“: слабким студентам надаються додаткові вправи, а сильнішим пропонується допомагати їм у роботі. Також пропонується слабшому студенту виконати інше контрольне завдання. Лише після отримання результату вся група може просуватися далі.

Засвоєння лексичних одиниць відбувається шляхом виконання некомунікативних (повторення слів, словосполучень і мовленнєвих кліше за викладачем); умовно-комунікативних (називання усіх видових понять до певного родового поняття, вибір з ряду слів того слова, що відповідає чи не відповідає певній темі; вибір синоніма чи антоніма, еквівалента рідною мовою до даного слова чи словосполучення; заповнення пропусків у реченнях; вибір із тексту лексичних одиниць, що відносяться до потрібної підтеми, ситуації; вибір однокореневих слів, спрямованих на набуття відповідних знань. Таким чином відбувається формування здатності та навичок використання набутих навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Висновок

Отже, у статті були розглянуті питання щодо викладання української мови для іноземних громадян. Вивчення української мови як іноземної з її носієм допомагають скласти уявлення про культуру іншої країни та критично

переосмислити усталені стереотипи.

Знання загальної характеристики іншомовної лексичної компетенції дає можливість краще навчити українській мові іноземних громадян. Отже, іноземній мові краще навчить фахівець у галузі професійної лінгводидактики. При чому початковий рівень оволодіння мови краще освоювати з носієм мови, оскільки на цьому етапі потрібна двомовність.

Література:

1. Шакірова А. А. Принципы обучения иностранному языку. Сучасні проблеми науки і освіти. Мережеве видання. Казань. №1. Частина 1. 2015. С. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=18324>

2. Закон України про освіту. Документ 2704-VIII. Чинний, поточна редакція від 01.01.2022, підстава – 1089-IX
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

3. Хужаниязова Г. Ю., Жумбаєв Д. Н. Методы обучения иностранному языку как науки. Молодий вчений. №29 (133) Грудень. 2016. С. 48-50.
<https://moluch.ru/archive/133/37300/>

4. Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції. Київський національний лінгвістичний університет. ISSN 1817-8510// Іноземні мови № 4/2010. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> > cgiirbis

5. Складенко О. В. Сучасні вимоги до вправ для формування лексичної компетенції. Іноземні мови. - 1999. - №3. - С. 3-7

***Abstract** The article considers the issues of teaching Ukrainian to foreign citizens, reveals the principles and methods of teaching the Ukrainian language, unveils the process of interaction between teacher and students during training, tells about the stages of lexical knowledge, and covers the distinction between receptive and reproductive lexical skills.*

***Key words:** language education, principles and methods of teaching, foreign lexical competence, lexical knowledge.*